

Sygn. akt IV CK 582/04

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 17 lutego 2005 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Zbigniew Strus (przewodniczący)

SSN Marian Kocon (sprawozdawca)

SSN Marek Sychowicz

w sprawie z powództwa "R.(...)" Spółki z o. o. w G.

przeciwko Parafii (...) w E.

o zapłatę,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Cywilnej w dniu 17 lutego 2005 r.,

kasacji strony pozwanej od wyroku Sądu Apelacyjnego z dnia 4 czerwca 2004 r., sygn. akt I ACa (...),

oddala kasację; zasądza od pozwanej na rzecz powódki kwotę 5.400 zł (pięć tysięcy czterysta) tytułem kosztów postępowania kasacyjnego.

Uzasadnienie

Powodowa Spółka wniosła o zasądzenie od Parafii (...) w E. kwoty 879800,00 zł z odsetkami tytułem zwrotu udzielonej pozwanej pożyczki.

Pozwana Parafia (...) w E. wniosła o oddalenie powództwa. Twierdziła, iż przedmiotowa pożyczka była prywatnym zobowiązaniem jej byłego proboszcza ks. J. H. Zarzuciła też, że gdyby nawet wolą osób, podpisujących umowę było zaciągnięcie

pożyczki w jej imieniu, to byłaby ona nieważna, gdyż proboszcz ks. J. H. nie był umocowany do zawierania tego rodzaju umów.

Sąd Okręgowy w E. wyrokiem z dnia 19 grudnia 2003 r. uwzględnił powództwo. Sąd ten ustalił, że w dniu 2 marca 1994 r. J. S. zawarł z parafią (...) w E. umowę pożyczki, mocą której parafia otrzymała 9 miliardów ówczesnych złotych. Parafię reprezentował proboszcz ks. J. H. Ponieważ kwota dłużna nie została zwrócona w umówionym terminie proboszcz ks. J. H. w dniu 23 maja 1994 r. złożył oświadczenie potwierdzające zaciągnięcie pożyczki. Zobowiązał się jednocześnie do jej spłaty do dnia 27 maja 1994 r. W treści tego oświadczenia powołał się na działanie w imieniu parafii. W dniu 29 czerwca 2000 r. pożyczkodawca przelał na powodową Spółkę wierzytelności wobec pozwanej z umowy pożyczki.

Sąd Okręgowy ponadto ustalił, że w okresie, w którym była zawierana umowa pożyczki, jak i w dacie jej potwierdzenia przez proboszcza ks. J. H. w pozwanej parafii nie funkcjonował statut, określający czynności przekraczające granice i sposób zwyczajnego zarządzania ani nie zostało wydane przez biskupa elbląskiego zarządzenie, określające tego rodzaju czynności.

Sąd Okręgowy uznał, że przy zawieraniu przedmiotowej umowy pożyczki proboszcz ks. J. H. działał w imieniu i na rzecz pozwanej parafii. Nie podzielił przy tym stanowiska pozwanej, iż miał on obowiązek uzyskania pisemnego zezwolenia biskupa elbląskiego na jej zawarcie, gdyż nie określono w tamtym okresie katalogu czynności przekraczających granice i sposób zwyczajnego zarządzania.

Zarówno ustalenia Sądu Okręgowego, jak i przytoczony pogląd prawny zostały przez Sąd Apelacyjny uznane za prawidłowe, toteż apelacja pozwanej została wyrokiem tegoż Sądu, z dnia 4 czerwca 2004 r., oddalona. Sąd nie podzielił stanowiska pozwanej, zgodnie z którym wobec braku jej statutu, obowiązującego w chwili zawarcia przedmiotowej umowy, konieczne było uzyskanie na jej zawarcie indywidualnej zgody biskupa diecezjalnego, wyrażonej w określony w apelacji sposób, z uwagi na to, że w takiej sytuacji miałby on zastępować swoją indywidualną decyzją brakującą regulację statutową. Sąd uznał, że powołane przez pozwaną przepisy prawa kanonicznego, zwłaszcza kanony 532, 1281, 1291 i 1292, nie pozwalają przyjąć, że w razie braku statutu kościelnej osoby prawnej, podlegającej władzy zwierzchniej biskupa diecezjalnego, każdorazowo niezbędne jest badanie przez tego biskupa, czy konkretna czynność prawna mieści się w granicach zwykłego zarządu i sposobu zwyczajnego zarządzania majątkiem danej osoby prawnej i rozważanie, czy w razie przekroczenia

tych granic udzielić na nią zgody. Oznaczałoby to bowiem przyznanie biskupowi uprawnienia nie tylko do decydowania o wyrażeniu lub odmowie udzielenia zgody na czynności niemieszczące się w określonych granicach, ale także do każdorazowego ustalania tych granic.

Kasacja pozwanej – oparta na pierwszej podstawie z art. 393¹ k.p.c. – zarzuciła naruszenia art. 35 i 38 k.c. w zw. z art. 2 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w R.P. (Dz. U. Nr 29, póź. 154 ze zm.) i wniosła o zmianę zaskarżonego wyroku przez oddalenie powództwa, bądź jego uchylenie i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Istota zarzutów sprowadza się do twierdzenia skarżącej, że sąd pominął, iż zgodnie z kan. 532, 1281, 1291 i 1292 § 1 w zw. z kan. 1295 kodeksu prawa kanonicznego do podjęcia przez proboszcza parafii, działającego w jej imieniu czynności przekraczającej zakres i sposób zwyczajnego zarządzania wymagana była indywidualna zgoda biskupa diecezjalnego, wydana uprzednio w formie pisemnej, po wysłuchaniu rady do spraw ekonomicznych i kolegium konsultorów, a której to zgody brak powodował, iż podjęta przez proboszcza parafii czynność prawna była nieważna, względnie w ogóle nie doszło do zawarcia umowy.

Normami prawa kanonicznego dotyczącymi reprezentowania parafii w stosunkach majątkowych wobec osób trzecich, które należy mieć na względzie, są kanony 532 i 1281 oraz 1291, 1292 i 1295. Według kanonu 532, proboszcz z zachowaniem stosownych przepisów podejmuje w imieniu parafii wszystkie czynności prawne. Jego kompetencja do reprezentowania parafii obejmuje zatem co do zasady umocowanie do dokonywania wszystkich czynności prawnych. Ta jego kompetencja jest jednak ograniczona przez niektóre kanony o tyle, o ile uzależniają one ważność dokonywanych w imieniu parafii czynności przekraczających granice i sposób zwyczajnego zarządzania od uprzedniego pisemnego upoważnienia biskupa diecezjalnego, a czynności o charakterze alienacji - od zezwolenia władz określonych w sposób przewidziany w kanonie 1292. To pierwsze uzależnienie wynika z dotyczącego także parafii kanonu 1281 § 1, a drugie z kanonu 1291, mającego z mocy kanonu 1295 zastosowanie w odniesieniu do wszelkich transakcji, na skutek których majątek kościelnej osoby prawnej może się znaleźć w gorszej sytuacji. Podstawą do wymagania dla dokonania danej czynności upoważnienia przewidzianego w kanonie 1281 § 1 jest, zgodnie z kanonem 1281 § 2, przynależność tej czynności do kategorii czynności

przekraczających granice i sposób zwyczajnego zarządzania określonych w statucie lub stosownym akcie biskupa diecezjalnego, zaś podstawą do wymagania zezwolenia przewidzianego w kanonie 1291 - przynależność danej czynności do grupy czynności mieszczących się w granicach oznaczonych w uchwale Konferencji Episkopatu.

Nie można się zgodzić z wywodami skargi kasacyjnej, że kwalifikacja czynności prawnej dokonanej przez organ (zarządcę) kościelnej osoby prawnej jako przekraczającej granice i sposób zwyczajnego zarządzania jest aktualna także wtedy, gdy przed jej podjęciem nie został wydany statut lub akt biskupa, o którym mowa w kanonie 1281 § 2. Pewność obrotu cywilnoprawnego wymaga, aby w zakresie jego skuteczności w sferze państwowego porządku prawnego rozumieć go w przedstawiony wyżej sposób, zgodny ze stanowiskiem Sądu Apelacyjnego. Poza tym, pogląd broniony w skardze kasacyjnej, zakładający kwalifikowanie w omawianej sytuacji czynności prawnej jako przekraczającej granice i sposób zwyczajnego zarządzania przez sąd, trudno pogodzić z deklarowaną w art. 2 ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego zasadą autonomii i niezależności. Przyjęcie tego poglądu prowadziłoby bowiem do wyręczania przez sąd władzy kościelnej w zastrzeżonym dla niej w kanonie 1281 § 2 określaniu czynności przekraczających granice i sposób zwyczajnego zarządzania.

Nieistnienie w pewnym czasie dotyczącego danej parafii statutu lub aktu biskupa określającego czynności przekraczające granice i sposób zwyczajnego zarządzania połączone z brakiem wspomnianej uchwały Konferencji Episkopatu musi się zatem łączyć z posiadaniem przez proboszcza w tym czasie kompetencji do reprezentowania parafii - tak jak przyjął Sąd Apelacyjny - w zakresie wszystkich czynności bez żadnych ograniczeń.

Na koniec trzeba zauważyć, że nieuprawnione było odwołanie się przez skarżącą do stanowiska Sądu Najwyższego wyrażonego w wyroku z dnia 27 lipca 2000 r., sygn. akt IVCKN 88/00, a to z tej przyczyny, że u jego podłoża legło wiążące Sąd Najwyższy w tamtej sprawie ustalenie, iż Konferencja Episkopatu Polski ustaliła wysokość zobowiązań przenoszących zakres zwykłego zarządu.

Z tych przyczyn orzeczono, jak w wyroku.